

Nr 265.

Godkänd av första kammaren den 31 maj 1932.

Godkänd av andra kammaren den 31 maj 1932.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 14, 15, 17—22, 27 och 28 riksdagsordningen samt till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

(Konstitutionsutskottets utlåtande nr 31.)

TILL KONUNGEN.

Genom en till riksdagen avlåten, den 11 mars 1932 dagtecknad proposition, nr 194, har Eders Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för samma dag dels till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt förslag till ändrad lydelse av §§ 14, 15, 17—22, 27 och 28 riksdagsordningen, dels ock föreslagit riksdagen, att under förutsättning att ändring av riksdagsordningen i överensstämmelse med ovan nämnda förslag varder av riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad antaga förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Vid prövning av förevarande förslag har riksdagen ansett sig böra i första hand till behandling upptaga spörsmålet, om det överhuvud taget kunde anses föreligga behov av någon mera väsentlig omdaning av det nuvarande valsättet.

Riksdagen erinrar, att detta valsätt i princip, om än delvis i annan utformning än nu, infördes i svensk rätt år 1909 i samband med den politiska rösträttens utvidgning till allmän rösträtt. Syftet med det nya valsättet var att åstadkomma en differentiering på sådant sätt, att ej blott majoriteten av väljarna inom en valkrets utan även mera betydande minoriteter skulle kunna erhålla möjlighet att bli företrädade inom riksdagen. Att avsikten med det

proportionella valsättets införande icke så mycket var att erhålla en efter exakt proportionalistiska grunder sammansatt representation som fastmer att erhålla en praktiskt användbar metod att förhindra ett eljest möjligt majoritetsförtryck, framgår därav, att valkretsarna ursprungligen erhöilo ett så litet antal representanter, att exakt matematisk rättvisa ej kunde genomföras. Detta förhållande utesluter å andra sidan icke, att valmetoden, inom de angivna gränserna, borde utformas i enlighet med proportionalismens grunder på ett sådant sätt, att de olika partierna finge ett mot deras röststyrka svarande antal representanter. Någon tanke på att utsträcka den proportionella representationsprincipen utöver valkretsen eller att giva partierna i deras egenskap av riksorganisationer ett i förhållande till varandra, men av valkretsarna oberoende proportionellt antal företrädare i riksdagen kan icke sägas då hava förefunnits, även om sedermera från extrema proportionalistiska synpunkter sådana krav blivit framställda.

Ej heller den reform av valmetoden, som infördes genom nu gällande vallag av år 1920 och som sedermera undergått vissa ändringar, innebar någon principiell avvikelse från den år 1909 intagna ståndpunkten, om än därigenom ett större antal partier kunde bliva företrädade i riksdagen för varje valkrets. Den utvidgning av valkretsarna, som genomfördes, var icke avsedd att vara ett steg i riktning mot riksvalkretsen utan tvärtom att bevara valkretsarna genom att i möjlig grad låta dem sammanfalla med länsområden såsom naturliga enheter för valen, men på samma gång att göra dem sådana, att vid förhandenvarande partiuppdelning det proportionella valsättet skulle med större framgång kunna tillämpas.

Riksdagens hittills intagna ståndpunkt till förevarande spörsmål äger alltså jämt fog för sig. En utbyggnad av valsättet i syfte att vid sidan av eller i stället för valkretsarna tillskapa en riksvalkrets av något slag är varken lämplig eller önskvärd och knappast ens ur proportionalismens synpunkt behöfelig. Visserligen kan inträffa, att vid sammanräkning av valresultaten från de olika valkretsarna det ena eller det andra partiet blir inom riket i dess helhet över- eller underrepresenterat, därest resultatet skulle bedömas från den matematiska proportionalismens synpunkt. Men detta förhållande saknar praktisk betydelse, då avvikelserna äro jämförelsevis obetydliga. Riksdagen anser i likhet med de år 1919 tillkallade proportionalvalsakkunniga, att det kan ifrågasättas, huruvida den matematiskt exakta partiproportionella representationen är av den oomtvistliga vikt, att den först och sist måste utan alla andra hänsyn tillgodoses. Man kan fråga sig, om de smärre partiernas rätt till absolut exakt representation i hela riket är så under alla förhållanden betvingande, som den i propositionen framställts. Riksdagen ställer sig på den ståndpunkten, att den proportionella exaktheten icke får genomföras längre, än att den icke utövar en skadlig åverkan på andra värden inom det politiska livet. Det synes riksdagen uppenbart, att en sådan utformning av valsättet, att det gynnar uppkomsten och fortvaron av ett flertal småpartier, i sina konsekvenser hindrar uppbyggandet av en parlamentarisk stark regeringsmakt, som från parlamentarisk synpunkt måste anses önskvärd. Därjämte vill riksdagen framhålla, att

riksdagsordningen själv icke i något hänseende tagit sikte på partierna såsom underlag för representation och än mindre på rikspartier utan blott på valkretsarna och deras olika väljaregruppers fria val av representanter. Riksdagen har i detta sammanhang särskilt beaktat, att kandidaterna till riksrepresentanter icke skulle nomineras av valmännen utan av femtiomannagrupper utan särskilt uppdrag från valmännens sida. Valmännen skulle icke heller tillerkännas något som helst inflytande på personvalet vid riksmandatens tillsättande.

Beträffande de formella synpunkterna finner riksdagen, som med den avväsande inställning till propositionen, riksdagen sålunda intagit, icke haft anledning ingå på någon detaljgranskning, sig likväl böra göra den erinran i fråga om förslagets utformning, att det synes innebära ett betänkligt avsteg från eljest i svensk valrätt gällande grunder, då Kungl. Maj:t nu föreslår, att beträffande de nya riksmandatens samma befattning med valen skall tilläggas justitiedepartementets chef, oaktat han är Konungens politiske rådgivare, som beträffande valkretsvalen nu tillkommer Konungens befallningshavande, och detta dessutom utan att någon som helst besvärsmätt stadgats i fråga om samma departementschefs beslut i hans egenskap av valmyndighet. Även om i Sverige, i motsats till vad annorstädes vanligen gäller, en administrativ eller administrativ-judiciell myndighet sådan som Konungens befallningshavande kunnat utan risk göras till valmyndighet, enär i sista hand regeringsrätten har att pröva besvär över dess beslut, läser detta ingalunda kunna gälla även beträffande en så politiskt betonad och tillsatt ämbetsman som justitieministern i en sittande partiministär. Och om besvärsmätt i fråga om beslut av denne skulle vara utesluten, såsom av den föreslagna lagtexten synes framgå, understrykas därmed än ytterligare betänkligheterna. Redan av anförda skäl synes förslaget icke heller kunna ur formell synpunkt tillstyrkas.

Riksdagen har alltså avslagit Eders Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 31 maj 1932.

Med undersätlig vördnad.